

Il-Marsa fl-Imgħoddi Snaija fir-rahal

IS-SENGHA TAL-HADDIED

Il-Marsa dejjem kellha nies ta' kull kwalitā ta' xogħol fosthom ħaddieda. Nibda biex insemmi wieħed mill-ewwl ħaddied li jismu Ġanni Vella u wieħed certu Luqa, minn andhom ghadda ix-xogħol għall għand missieri Grezzju Camilleri li kien armat ġol mina fi triq il-Marsa, ftit l-isfel mill-mużew tad-dutrina fejn kien hemm kalkara tal-Gir, din it-triq m'ghadiex teżisti u kien jisima sqaq Għulija.

Minn hemm mar triq Hal Qormi f'telgħha. Għandna ħaddied ieħor li kien jaħdem f'dan ix-xogħol li kien jismu Gejtu Vella li għadu ħaj. Il-ħaddied huma dawk li kienu jaħdmu bibien tal-hadid, gradi, linef, għoddha, serraturi, bqaqen u għoddha tar-raba'.

Dan ix-xogħol kien isir fuq forġa tan-nat dejjem tħalli, u jwahħħlu il-hadid ma' xulxin birriwit u ikkladjet u mhux bil-welding. Kellna lil-ċertu Salvu Friggieri u t-tfal tiegħu bniet u subien jaħdmu il-karozzini il-Blata l-Bajda fosthom it-tifel ta' Ċensu, Salvu li llum baqa; jaħdem il-hadid biex isir il-karozzin. Kellna ħaddied bravu jismu Spiru Caruana mghallek tal-ħaddied mall-kumpanijja tal-Melita (ta' 'rmonk' fil-menqa għall-bini tal-braken, cisterni u xogħol ta' bini u pontuni għat-tiswija tal-braken tal-faħam li fieħ hafna xogħol ta' msiemer kbar tal-hadid, xogħol li jitlob tbatija u sagrifissiċċi għall-haddiema bil-paga baxxa ta' dak iż-żmien. Fil-Marsa kellna funderija tal-hadid li kienet il-funderija tas-Sur Manwel De Carlo fit-tarf tal-Marsa. Dan kollu qedin insemmuh biex infakkru dawk il-ħaddieda ta' l-ġħoddha u ferrobattuto ta' dak iż-żmien u kie kienu jaħdmu dak ix-xogħol).

IL-LANDIER

Il-landier huwa wieħed minn dawk in-nies tas-sena li kien joffri ix-xogħol tiegħu lill-mara tad-dar bi ftit flus. Dan ir-raġel kien joqgħod fil-kantuniera tat-triq u dejjem lest biex jaqdi lil min jiġi b'xi biċċa xogħol, fejn l-ghajta tiegħu kienet "Il-Landier Hawn". Għalhekk kienet tiġi xi mara b'xi borma imtaqqba isewwijieliha, isoddilha xi landa tal-pitlorju, jagħmilha xi lembud, isewwi l-inspiritiera bil-ftajjal, u għat-tfal kien jagħmel widna tal-landa imwaħħla mall-bott tal-ħalib biex isservi ta' buqar biex nixtru l-ħalib fi, u xogħol ieħor ta' qiegħhan ta' kazzoli u borom, u xogħol tal-landa li dak iż-żmien kien komuni ħafna.

Kif kien jaħdem il-landier. Kien jagħmel spiritiera li konnha nsejħulha PRIMUS, imdawwra forma ta' lembud tond, u ġo fih kien saħħan is-saldaturi biex bihom jissaldja l-istann. Fejn kien irid iwaħħal ma' xulxin kie ikollu kaxxa li sserviha ta' banketta ghall-taħtu, u li fiha kien iżomm l-ġħoddha li kien juža biex jaħdem, il-bqija kien jaħdem kolloxfuq hoġru fl-art, u dan kien jagħmlu biss għall fti soldi. Meta kienet tiġi xi mara u tgħidlu "mghallem għamilli trapied ħali nixwi l-ħobż fuqu", hu bil-paċċenzja kollha kien jipprova jikkuntanta lil din il-mara, bit-tama li l-ġħada iġġiblu biċċa xogħol oħra.

L-ahħħar landier li kien jiġi l-Marsa, kien ipoġġi fil-kantuniera ta' Triq Simpson biex isewwi l-affarijiet li jgħiblu n-nies. L-ahħħar landier xiħ kien ipoġġi Triq San Ĝużepp il-Hamrun, li najdulha strada rjali, fil-hanut li kien xejn ghajr toqba ta' hames piedi, li konnha najdulu GIĞI KAKI, li kien raġel qasir, xiħ u b'xagħru bajda.